

Ta stavba bo zidana naprej v značilnem moskovskem slogu, ki kaže sicer smisel za klasično simetrijo, a hkrati tudi za gotski zanos, in je že premagal vulgarno kasarništvo drugih nujnih stanovanjskih zgradb. Podobno so tudi referati in diskusije z našega kongresa že nakazovali, da osrednja tematika dvajsetega stoletja, ki je bila tu na programu — problematika socialističnega realizma — že tipa iz ideološke sheme k estetskim vrednotam nove umetnine. Toda te vrednote bodo vrednote novega duha v novi formi, ki je njegov umetniški pogoj in se od njega odtrgati ne da.

Slovenci, ki smo imeli na tako širokem slavističnem forumu prvič priložnost narodom Evrazije in Amerike spregovoriti o kulturi slovenskega naroda v slovenščini, smo se vrnili domov v zavesti, da je umetnost kakor tudi znanost nenehno gibanje svobodnega, prodirajočega in vsepovsod uveljavljajočega se duha in da vse bolj tudi nam rastejo pogoji, da lahko širokemu svetu damo tisto, kar je lastno samo nam.

Marja Boršnik

»ZASKRBLJENOST«

Ne gre mi rado na papir, a ker vendar kdo to mora storiti, sem se odločil napisati nekaj vrst o naši žurnalistiki, ki bi mogla jeziku prav tako dobro služiti, kakor mu slabo streže. Časnikarstvo je mogočna velesila, ki ne samo oblikuje usodo narodov in držav, temveč odločilno vpliva tudi na jezik. Pisanje časopisja je tehtnejše kakor izdajanje knjig, saj imajo časniki večji krog bralcev, ki jih po svoje vzgajajo. Zato je treba skrbeti, da v uredniških delajo resni ljudje, ki imajo veselje do poklica, primerne zmožnosti in voljo, da se poglobijo, razgledajo in si z leti tako razširijo obzorje, da so bralci ponosni na svoj list. O tem pa ne more biti govora, dokler je napak toliko, da bi moral vsak dan iziti za prejšnjo številko bilten s popravki in tolmačenjem. Kar brez ovinkov povem, da uredniški zbori hudo zanemarjajo svojo dolžnost. Če kje, potem za naša uredništva ne velja tisto tarnanje, da ni kadrov. Danes ne smemo tako govoriti, ker je statistika dognala, da so tam, kjer je še pred dvajsetimi leti delal en sam človek, trije nameščenci in še enega pol ob vseh sodobnih pripomočkih, o katerih se nam pred desetletji še sanjalo ni. Na splošno bi se dalo napisati marsikaj, da bi podprl svojo trditev, pa ni treba, ker današnji časnikarji — tisti namreč, ki to so — sami tožijo, da jih ubija nesposobnost nekaterih tovarišev. Mora že biti težavno, če je sama Vida Tomšičeva na zadnjem občnem zboru povedala, da nekateri vodilni kažejo premalo zavzetosti in prizadevnosti. Časnikar bi moral že ob vstopu v službo imeti primerno splošno izobrazbo in voljo, da se še bolj razgleda. Drugo je to, da si ne moremo misliti časnikarja majhnega naroda, ki ne razume vsaj še dveh jezikov. Med Skandinavci na primer ga ni. Pri nas pa nekateri niti svojega ne znajo za pismeno rabo.

Preden se lotim rakavih tvorb, ki spravljajo v nevarnost naše besedišče, pa tudi že zgradbo jezika samega, bi navedel nekaj prav kričečih zgledov prevelike — tudi korektorske — površnosti. Lepega dne so ljudje, ki časnik pošteno plačujejo, da bi se česa naučili, mogli brati, da sta na Cejlonu dva jezika, kar je že precej stara resnica. Novo pa je to, da so pri listu Singaleze čisto po hitlerjevsko iztrebili in k Tamilcem priselili Senegalce iz Afrike. Cejlon mora sploh biti precej čudna dežela, kajti tam imajo nekakšne »iz cevi« spletene stole. Človek, ki širi med ljudstvo znanje, je zadel na angleško besedo cane in v besednjaku našel zanjo nemški izraz Rohr, ki mu je toliko znan, da ga je porabil za — cev. Ker se mu to ni zdelo preneumno, ni šel malo naprej, da bi našel — trstiko ali kaj podobnega. Mučno je, če moraš brati, da je fant »zapravil tetine zlate lisice«. Tu je pač prevajalec videl Goldfuchse, ki so brez dvoma zlatniki, zakaj teta ni imela farme. Prav nerodno je, če nam kdo namesto sončnic sadi sončne cvetice (Sonnenblume) ali pripoveduje o »pečkah od tikve«, ki so — bučnice. Hudo je, da na takega začetnika ne pazijo, če so mu že dali delo.

Nekateri se poskušajo »spopolniti« tako, da tlačijo v vrzeli vulgarne tuje ali pa redke učene besede. Poglejmo si jih nekaj, ki so v kratkih tednih do avgusta, ko to pišem, vdrle k nam: rampa je prégrada, prizorišče, klančina, kakor pač zahteva pomen; klančino imamo še od Vodnika; lepo se obnese pri cestah, železnicah, skladiščih. — Golf je že davno zaliv in menda nikoli nismo drugače pravili. — Particija je delitev, razdelitev. — Dieta je bila do danes predpis za hrano bolnikov, sedaj pa je to italijanski parlament. — Runde so imeli boksarji ali pijani bratci, sedaj pa je to ponovljeno glasovanje v parlamentu. — Edmemoar ni kak poglavar divjakov na Borneu, ne, to je aide-mémoire, ker spis beležk ali spomenica ni več dobro. —

Naš Rdeči križ izvaja deke na Poljsko, ker tam nimajo odej. — Mizanscena ni kaka grška hetera ali morda Mesalinina sestrana; ne, je samo mise en scène, ker bi škodilo kritikovi genialnosti, če bi rekel, da je bila postavitev na oder dobra. — Tura ne bi bila tako imenitna, če bi ji rekli po domače kar pot. Tako nudi mnogo »šarma«. To se dá vse napraviti s surrogatom; še boljši in lepši nadomestek pa je tisti »erzac«, ki smo morali nanj obupno dolgo čakati, preden nam ga je poslal prizadeven človek iz Damaska.

Tako nam pačijo jezik tisti, ki bi nam morali svetiti v temi. Po drugi strani pa čisto proti zdravi pameti obračajo po svoje stvari, ki jih ne bi smeli. Vtem ko se nihče ni spomnil, da je ruski »sputnik« sopotnik, jim je bil ameriški eksplorer dosledno raziskovalec; besede s to pripono so že same po sebi tako mnogopovedne, da je še to kratilo eksplorerju uspeh.

Umetnosti se ne upam lotiti, ker nimam daru, ki bi mi dajal pravico, da bi kaj povedal. Moram pa reči, da iz premnogih kritik ne izluščiš jedra. Namesto vsebine ti natrpajo kopico tujk, ki vsaka zase nekaj pomeni, vse skupaj pa ničesar. Kaj porečete k takemu dognanju: »Morda je atmosfera izžarevala premalo temote, stiske, manjkali so tesnobni oblaki?«

Posebno poglavje v naši žurnalistiki so številke in računstvo sploh. Če so kje začeli dosegati boljše uspehe, se zapelje tja poseben »reporter« in objavi namesto revnega poročila visoko »reportažo«. Strmeči svet potem bere, da bo sedaj vse — recimo — trikrat cenejše. Preprost bralec si pravi: »Če bo dvakrat cenejše, dobim zastoj in še 100% v denarju, če pa znižujejo ceno kar za 300%, moram pohiteti, preden bodo falirali!« To je menda tista »blagovna tržna pridelava«, ki nam jo je obljubil list. S tem je najbrž meril na pridelavo blaga za tržišče.

Pa številke! Včasih kdo umre nekaj sto let pred svojim rojstvom. V bilancah in statistikah se številke pogosto ne ujemajo. In vendar imajo po vsem svetu zapoved, da je treba številke pregledati celo pri reviziji! Brali smo, da je leta 1973 pridrlo pred Žužemberk ob Krki 9000 Turkov. Vso zgodovino je postavil na laž tisti, ki je dal »na svitlo«: Turki so prišli pred vrata samega Dunaja, ko so jim priskočili na pomoč Poljaki pod Sobjeskim.

Tak način kulturnega dela navdaja seveda tudi nas z »zaskrbljenostjo«, ki je kar mrgoli po časnikih. Iznebili pa bi se vse te zaskrbljene zaskrbljenosti, ki nas zaskrbljuje, če bi s *skrbjo* pogledali, kako bogato izbiro nam ponuja naše besedišče namesto takih drvenih izrazov: 1. skrbim za dom, 2. imam skrbi z otroki, 3. skrbijo me dolgovi, 4. skrb me je bolnikov, 5. skrbim se, kaj še bo, 6. v skrbem sem zaradi letine, 7. moja skrb bo napraviti red, 8. skrb imam za več gostov, 9. na skrbi imam ves grunt, 10. na skrb občini pride onemogla starka, 11. pod skrb je vzel otroka dober stric, 12. brez skrbi, 13. ne bodi vas skrb za odborovo pomoč! 14. skrbi me tarejo, 15. ne skrbi za to, drugo je nevarnejše, 17. Krelj se je skrbel ob vernikih (še po Štajerskem), 17. zaskrbelo me je, kaj bo, če se časnikarski Brdavs ne ukroti.

Včasih beremo, da išče kak dnevnik lektorja, ki mora biti slavist. Doslej ni opaziti, da bi si bili katerega dobili. Slavist... Kaj pa, če je slabist, ki je šel v smer najmanjšega odpora, da bi se izognil kulturnemu delu v šoli? Občutek imam, da je treba skleniti kaj odločnega, kajti to gloda korenine naše kulture. *Vinko Gaberski*

Slovniske in pravopisne drobtine

ZASODITI SE

Ne verjamem, da je kdo slišal to besedo. Jaz sem jo ondan in sem si jo moral takoj zapomniti, tako mi je bila nova in nenavadna.

V Poljčanah, v Čadramski vasi, je v hiši neke (bolne) žene rekla njena sosedka, ki ji je v boleznih stregla: »Res jo imamo vsi sosedje radi, saj se pri nji tolikokrat lahko zasodimo. Večkrat nam posodi denar, če smo v stiski.«

Zasoditi se pomeni torej vzeti (denar) naposodo, zadolžiti se. Besede ni v Pleteršniku ne v pravopisnem slovarju. Ali jo kaže usvojiti, ne vem, vsekakor jo je pa treba registrirati.

F. Vernik